

ОСОБЛИВОСТІ РОЗМЕЖУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ТА ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

А. О. Гембар, А. Є. Краковська

Анотація. У даному дослідженні здійснено аналіз особливостей відповідальності військовослужбовців. Досліджено правову основу адміністративної відповідальності військовослужбовців та порівняно з деякими іншими видами відповідальності, внаслідок чого пропонуються шляхи удосконалення законодавства у цій сфері.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, військовослужбовець, адміністративна відповідальність військовослужбовців, дисциплінарна відповідальність військовослужбовців, військова дисципліна.

Вступ. Правовий статус військовослужбовців суттєво відрізняється від загального, у зв'язку з чим відповідальність за вчинені ними правопорушення має певні особливості. Зокрема, це пояснюється додатковими вимогами, що покладаються на військовослужбовців як представників армії нового зразка, завданням якої є захист території держави, що передбачає максимальну відповідальність такої особи і чіткий контроль її діяльності з боку державних органів. Тому, порушення дисципліни чи скоєння адміністративного правопорушення військовослужбовцем вважається тяжчим діянням, ніж якби його скоїла цивільна особа, що і створює необхідність чіткого регулювання їх відповідальності, в тому числі чіткого розмежування адміністративної і дисциплінарної відповідальності.

Основою дослідження обраної теми слугували праці таких науковців як М. Туркот, В. В. Вернигора, О. П. Снігерьев, О. Г. Ткаченко, В. С. Олійник та ін.

У відповідальності військовослужбовців можна виділити певні особливості, зважаючи на законодавчі акти та позицію науковців. В.В. Вернигора зазначає такі специфічні риси: ширше, ніж у цивільних осіб, коло обов'язків військовослужбовців, за невиконання яких передбачена юридична відповідальність, що обумовлюється специфікою військової служби та її чіткою регламентацією; суворіша відповідальність за скоєння аналогічних з цивільними особами правопорушень; законодавчо закріплена можливість командирів (начальників) щодо застосування заходів по забезпеченню дисципліни серед службовців; наявність спеціальних заходів та умов притягнення військовослужбовців до юридичної відповідальності тощо [1, с. 90].

Стаття 26 Закону України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України» (далі – Статут) закріплює, що військовослужбовці залежно від характеру вчиненого правопорушення чи провини несуть дисциплінарну, адміністративну, матеріальну, цивільно-правову та кримінальну відповідальність згідно із законом. У ст. 27 цього Статуту міститься уточнення про те, що військовослужбовці, на яких накладається дисциплінарне стягнення, за ці правопорушення не звільняються від матеріальної та цивільно-правової відповідальності. За вчинення злочину військовослужбовці притягаються до кримінальної відповідальності на загальних підставах [2]. Очевидно, що вид правопорушення, яке вчинив військовослужбовець, впливає на вид відповідальності, що застосовується до нього. До того ж, законодавством передбачена заміна одного виду юридичної відповідальності на інший.

Особливості дисциплінарної відповідальності військовослужбовців простежуються у Кодексі України про адміністративні правопорушення (далі – КупАП), де ст. 15 передбачено, що «військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, а також особи рядового і начальницького складів Державної кримінально-виконавчої служби України, служби цивільного захисту і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, поліцейські несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами». Інші особи, крім передбачених в ч. 1, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів або спеціальних

положень про дисципліну (наприклад, працівники прокуратури, судді), у випадках, прямо передбачених ними, несуть за вчинення адміністративних правопорушень дисциплінарну відповідальність [3]. При тому, що законодавцем передбачено правопорушення, за вчинення яких військовослужбовця та прирівняних до них осіб притягують до адміністративної відповідальності на загальних підставах.

Передбачена в ст. 15 КупАП заміна адміністративної відповідальності для військовослужбовців, пояснюється особливістю служби в Збройних силах України, інших військових формуваннях, а отже і специфікою юридичної відповідальності за порушення правових норм такими особами. Це закріплює специфічний характер дисциплінарної відповідальності військовослужбовців, з приводу чого такі вчені як В. М. Туманов, В. В. Вернигора вважають, що дане положення порушує принцип рівності відповідальності за вчинене правопорушення. Адже, таким чином відбувається звільнення цієї групи осіб від адміністративної відповідальності і заміні дисциплінарною. Тому, таке правило має бути скасованим, а принцип рівності відповідальності за вчинене правопорушення – дотриманий.

На відміну від адміністративної відповідальності, дисциплінарна пов'язана із порушенням військової дисципліни. Її визначення дається у ст. 1 Дисциплінарного статуту Збройних сил України: військова дисципліна – це «бездоганне і неухильне додержання всіма військовослужбовцями порядку і правил, встановлених військовими статутами та іншим законодавством України» [4]. Але, важливим є те, в чому проявились протиправні дії військовослужбовця, оскільки, порушення норм, що регулюють суспільні відносини, які не відносяться до військово-службових не є підставою для застосування до винного дисциплінарного стягнення. В той час, як накладення стягнень за дисциплінарні проступки є правом командира (начальника), і використовується воно лише у разі необхідності, що передбачено п. 45 Дисциплінарного статуту. Зазначений акт встановлює лише перелік стягнень, одне з яких можна застосувати до військовослужбовця-правопорушника, але не дає чіткий перелік. Підтвердження цьому є п. 5 цього акту: «стосовно кожного випадку правопорушення командир зобов'язаний прийняти рішення щодо необхідності притягнення винного до відповідальності залежно від обставин скоєння правопорушення, ступеня вини, попередньої поведінки порушника та розміру завданих державі та іншим особам збитків» [4]. Таким чином, Дисциплінарний статут не можна вважати кодифікованим актом з притягнення військовослужбовців до дисциплінарної відповідальності.

У питанні про дисциплінарну відповідальність військовослужбовців має місце військовий дисциплінарний проступок. Таке поняття не передбачене статутами, проте М. Туркот визначає його як суспільно небезпечне протиправне винне діяння (дію або бездіяльність), що полягає у порушенні військовослужбовцем або військовозобов'язаним, резервістом під час проходження зборів норм чинного законодавства, не містить складу злочину чи корупційного делікту і за яке передбачено настання дисциплінарної відповідальності» [5, с. 44]. В той час, як недотримання окремих норм, окрім законодавства, що регулює порядок перебування на військовій службі, тобто її проходження та/або несення, не є порушенням військової дисципліни.

Варто відзначити, що останнім часом законодавцем було затверджено ряд змін до КупАП. Так, відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності військовослужбовців, надання командирам додаткових прав та покладення обов'язків в особливий період» від 5 лютого 2015 року до КупАП було додано главу 13-Б «Військові адміністративні правопорушення», згідно до якої військовослужбовці несуть адміністративну відповідальність за вчинення військових адміністративних правопорушень [6]. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності військовослужбовців та деяких інших осіб» внесено останні зміни до цієї глави 13-Б і статті 15, за якими було збільшено відповідальність військовослужбовців за правопорушення і злочини, а також визначено порядок притягнення їх до адміністративної відповідальності, закріплено такий вид адміністративного стягнення як арешт з утриманням на гауптвахті [7]. Проте, з огляду

на складну ситуацію, викликану військовою агресією проти України, юридична відповідальність за військові правопорушення повинна бути більш посилена, а процедура розслідування таких правопорушень, і притягнення винних до відповідальності спрощено настільки, наскільки це дозволяє ситуація [1, с. 92].

Єдиною підставою притягнення військовослужбовців до адміністративної відповідальності є вчинення ними адміністративного правопорушення, а підставою дисциплінарної відповідальності – є дисциплінарний проступок [8] або адміністративне правопорушення у передбачених випадках. Можливі випадки скоєння військовослужбовцями спочатку адміністративного, потім дисциплінарного правопорушення, за що відповідальність передбачена військовими статутами. Тому, вид правопорушення має суттєве значення для його юридичної кваліфікації та визначення виду і міри відповідальності. Для окреслення особливостей адміністративної відповідальності військовослужбовців, варто виділити наступні ознаки військових адміністративних правопорушень, порівнюючи їх з дисциплінарними. Першою спільною їх ознакою є об'єкт посягання – воєнна безпека України, військовий правопорядок, а також громадський порядок. Відповідно до п. 45 розділу III Дисциплінарного статуту Збройних Сил України у разі невиконання (неналежного виконання) військовослужбовцем своїх службових обов'язків, порушення військової дисципліни або громадського порядку командир повинен нагадати йому про обов'язки служби, а за необхідності – накладити дисциплінарне стягнення» [4]. Військова дисципліна є складовою військового порядку. По-друге, діяння, що характеризує адміністративне або дисциплінарне правопорушення, ніколи не містить складу більш тяжкого делікту – злочину. Адже, в такому разі мова буде йти про кримінальну відповідальність. А також військові адміністративне та дисциплінарне правопорушення можуть бути вчинені лише військовослужбовцями (строкової служби, призову за мобілізацією, військової служби за контрактом) або військовозобов'язаними, резервістами під час проходження зборів.

Важливим є те, що відповідальність за військове адміністративне правопорушення відрізняється від дисциплінарної відповідальності військовослужбовців (військовозобов'язаних, резервістів) за: а) характером вчиненого правопорушення; б) колом осіб, яких може бути притягнуто до відповідальності; в) видами стягнень, що застосовуватимуться до правопорушника» [5, с. 44]. Також відмінність полягає у переліку суб'єктів, які мають право накладати адміністративне або дисциплінарне стягнення. Варто розуміти, що адміністративна відповідальність військовослужбовців настає за порушення, які не стосуються службової діяльності, а дисциплінарна відповідальність – за порушення, пов'язані з виконанням службових обов'язків [9, с. 101].

До осіб цієї категорії не може бути застосовано громадські роботи, виправні роботи і адміністративний арешт [3]. Водночас, у разі вчинення військового адміністративного правопорушення стягнення у виді адміністративного арешту з утриманням на гауптвахті може бути призначено не лише військовослужбовцю, а й військовозобов'язаному, резервісту під час проходження зборів. Заарештованих військовослужбовців утримують у загальних або одиночних камерах – гауптвахтах Служби правопорядку.

В. С. Олійник, О. Г. Ткаченко та С. В. Клименко, аналізуючи усі правопорушення, за вчинення яких до адміністративної відповідальності притягуються військовослужбовці, поділяє їх на деякі групи. Перша група – правопорушення, передбачені ст. 15 КупАП. Друга група – правопорушення, пов'язані з корупцією, до яких відносяться: порушення обмежень щодо одержання подарунків порушення вимог фінансового контролю, порушення вимог щодо запобігання й урегулювання конфлікту інтересів, незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень, невжиття заходів щодо протидії корупції. За вчинення таких правопорушень антикорупційне законодавство дещо уточнює суб'єктів відповідальності. Оскільки, термін «військовослужбовець» включає об'ємний перелік суб'єктів, а несуть адміністративну відповідальність за такі дії тільки військові посадові особи Збройних Сил України, окрім військовослужбовців

строкової військової служби (пп. «г» п. 1 ч. 1 ст. 3 ЗУ «Про запобігання корупції»), вважається необхідним внесення змін з метою уточнення суб'єктів відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, до ст. 15 КупАП. Третю групу правопорушень військовослужбовців, на думку вченого, складають військові адміністративні правопорушення, перелічені главою 13-Б КупАП [10, с. 167].

З метою посилення відповідальності військовослужбовців за порушення військової дисципліни вважається необхідним створення Військового дисциплінарного кодексу. Подібний нормативно-правовий акт поєднав би норми КупАП та Дисциплінарних статутів, що визначають сутність військової дисципліни, перелік адміністративних правопорушень та дисциплінарних стягнень, поєднуючи та систематизуючи їх.

Висновки. Визначення виду правопорушення, скоєного військовослужбовцем, має вагомий значення для його кваліфікації та призначення виду відповідальності. Адміністративна відповідальність військовослужбовців, єдиною підставою притягнення до якої є вчинення адміністративного правопорушення, регулюється Кодексом України про адміністративні правопорушення. Такі правопорушення військовослужбовців можна виділити у 3 групи: 1) передбачені ст. 15 КупАП; 2) пов'язані з корупцією; 3) військові адміністративні правопорушення, перелічені главою 13-Б КупАП. Тоді, як дисциплінарна відповідальність настає за скоєння адміністративного або дисциплінарного правопорушення і передбачена Дисциплінарними Статутами України. Проте, зазначені нормативно-правові акти не проводять чітку межу між адміністративною та дисциплінарною відповідальністю. КупАП передбачає відповідальність військовослужбовців на загальних підставах, а крім того відсилає до Дисциплінарного Статуту, який не можна вважати кодифікованим нормативним актом з притягнення до відповідальності військовослужбовців.

У статті згадано лише частину проблем, які існують у сфері притягнення до відповідальності військовослужбовців. Попри нещодавні зміни, внесені в законодавство щодо посилення відповідальності військовослужбовців, залишається низка проблем у цій сфері, які потребують подальшого дослідження.

Аннотація. В данном исследовании проведен анализ особенностей ответственности военнослужащих. Исследованы правовую основу административной ответственности военнослужащих и по сравнению с некоторыми другими видами ответственности, в результате чего предлагаются пути совершенствования законодательства в этой сфере.

Ключевые слова: административная ответственность, военнослужащий, административная ответственность военнослужащих, дисциплинарная ответственность военнослужащих, военная дисциплина.

Abstract. The work investigates the specifics of the responsibility of servicemen. The legal basis of military servicemen's liability and some other types of responsibility are analyzed, as a result of which ways of improvement of legislation in this sphere are offered.

Key words: administrative responsibility, servicemen, administrative responsibility of servicemen, disciplinary liability of servicemen, military discipline.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вернигора В. В. Адміністративно-правова відповідальність військовослужбовців під час особливого періоду: поняття, ознаки, особливості. *Науковий вісник Херсонського державного ун-ту. Сер. Юридичні науки.* 2017. № 2(3). С. 89–91.
2. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України: Закон України від 24 березня 1999 р., № 548-XIV. *Відомості Верховної Ради України.* 1999. № 22–23. Ст. 194. (Із змінами)
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 груд. 1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради України.* 1984. № 51. Ст. 1122. (Із змінами)
4. Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України: Закон України від 24 березня 1999 р. № 551-XIV. *Відомості Верховної Ради України.* 1999. № 22–23. Ст. 197. (Із змінами)
5. Туркот М. Розмежування адміністративної і дисциплінарної відповідальності військовослужбовців *Вісник Національної академії прокуратури України.* 2017. № 1(47). С. 40–47.
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності військовослужбовців, надання командирам додаткових прав та покладення обов'язків в особливий період: Закон України від 05 лютого 2015 р. № 158-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 2015. № 13. Ст. 92.

7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності військовослужбовців та деяких інших осіб: Закон України від 16 березня 2017 р. № 1952-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 17. Ст. 205.

8. Снігерьев О. П. Адміністративно-правове забезпечення дисциплінарної відповідальності працівників та військовослужбовців державної прикордонної служби України. *Право.іа*. 2017. № 2. С. 26–30.

9. Полякова О. С. Адміністративна відповідальність військовослужбовців Збройних сил України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного ун-ту*. Сер. Юриспруденція. 2014. № 9(2). С. 101–103.

10. Ткаченко О. Г., Олійник В. С., Клименко С. В. Адміністративна відповідальність військовослужбовців за військові правопорушення *Науковий вісник Херсонського державного ун-ту*. Сер. Юридичні науки. 2015. № 3(2). С. 164–167.

УДК 327 (477):17.022.1(045)

ІМІДЖ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ РЕЙТИНГІВ

К. І. Котляр, Т. Л. Нагорняк

Анотація. У статті розглянутий міжнародний імідж України, сформований на підставі аналізу відкритих даних міжнародних рейтингових вимірів. На думку автора, уявлення про унікальність держави міжнародна спільнота отримує через призму різноманітних інформаційних ресурсів, одними з яких є багатопрофільні міжнародні рейтинги, що дозволяють зафіксувати динаміку та спрогнозувати світові тенденції. У роботі використані загальнонаукові методи аналізу та синтезу інформації. Вихідним продуктом статті є рекомендації щодо коригування в бік позитиву існуючого іміджу України, на базі міжнародних рейтингів, в очах світової спільноти з виокремленими чинниками, які потребують нагальної трансформації.

Ключові слова: імідж країни, образ України, міжнародні рейтинги, інформаційні ресурси, світова спільнота.

Актуальність заявленої теми зумовлена тим, що принципово нові та міждисциплінарні способи обміну інформації, використання нових інструментів створюють нову якість впливу на масову свідомість. Мається на увазі переплітання інноваційних Інтернет-технологій, технологічних винаходів разом з новою якістю інформаційного обміну між локальними та глобальними мережами, що у своїй сукупності на виході дає продукт, який тільки підсилює значення культурно-інформаційних аспектів глобалізації світу. Інтенсивне використання нових методів країнами може бути використане з метою, як створення нових смислів чи ребрендингу існуючих образів держав світу, або ведення інформаційної атаки для дискредитації держави – опонента (чи груп держав).

Постановка проблеми:

Нагальною необхідністю для іміджу України є коригування існуючого та оновлення в бік позитиву іміджу української держави, сформованому на системі уявлень та образів, які зафіксовані у колективній українській свідомості та відповідно до цілей і задач внутрішньої та зовнішньої політики, який на міжнародному просторі буде ідентифікувати Україну у єдиному образі-ідеї, а також слугуватиме для просування та реалізації національних інтересів.

Проблематикою політичного іміджу цікавляться науковці з різних наукових шкіл, теорій та підходів, серед яких можна виокремити фахівців з соціології, соціальної філософії, культурології, політології, а саме – політичної культури та теорії соціальних технологій та теорії комунікації.

Один з найпоширеніших підходів для вивчення іміджу країни – маркетинговий, пов'язаний з дослідженням просування іміджу – конструйованим елементом просування національних інтересів у контексті сучасних економічних та політичних процесів. Представники англо-американська школа: С. Анхольт, Ф. Котлер, Д. Хайдер, П. Чилтон, К. Дінні, У. Оллінс, Дж. Траут. Російська школа: І. Важеніна, В. Домінін, П. Слуцький, В. Тарнавський, М. Спірченко, О. Тюкаркіна, І. Черная, Н. Замятіна. Українська: Е. Мамонтова, І. Колосовська, Д. Богущ, В. Кривошеїн, Т. Нагорняк, О. Соскін, О. Швець, Ю. Шайгородський.